

Euro k nižšímu deficitu nepotřebujeme

22.listopadu 2006 Dan Vořechovský

Jaroslav Spurný se ve svém obsáhlém článku v týdeníku Respekt 38/2006 vyjadřuje k rozpočtové politice nového ministra financí. Ač s ním mohu v mnoha věcech souhlasit (včetně kritiky kroků ministra Tlustého), v některých musím vystoupit proti jeho postřehům. Ty se týkají určitých fundamentálních charakteristik eura či obecně rozpočtových pravidel Evropské unie.

V první řadě není pravda, že „nás ministr financí zbavil jediné knuty, která nás nutila řešit tuzemské ekonomické nepořádky a rostoucí dluhy.“ Maastrichtská kritéria, která byla vytvořena pro zajištění (nejen) rozpočtové střídmosti jednotlivých členských zemí, jsou čistě subjektivní a především vůbec nesplnila svůj účel. Několik členských států s radostí porušuje pravidla a některé (Francie a Německo) neplatí ani pokuty, které z nedodržení pravidel plynou. Všichni jsou si v EU rovni, ale někteří trochu více. Navíc se můžu dost drze, ale naprosto právem ptát, proč není maximální rozpočtový schodek definován jako 5 % HDP, 2 % HDP nebo 0 %? A kdy už je to hodně a kdy málo? Ještě zásadnější otázkou je, proč tato rozpočtová pravidla vůbec vznikla? Své kořeny mají již hluboko v 70. letech minulého století, kdy vznikl tzv. Evropský měnový systém, který sice v roce 1992 zkolaboval, ale v tomto období se podařilo výrazněji eliminovat vysoké míry inflace ze 70. let. Když státní příjmy z inflačních peněz zmizely, vznikly rozpočtové schodky. Protože vzhledem k rozvíjícímu se konceptu států blahobytu bylo snížení výdajů téměř nemožné, zbyly dvě možnosti, jak deficity pokrýt: zvýšit daně nebo se zadlužit. Vznik EMS tak znamenal počátek enormního zadlužování evropských zemí.

Maastrichtská kritéria jako bič na socialistické vlády

Euro vzniklo s cílem odstranit omezení systému EMS pro inflaci, protože zadlužování se prostřednictvím rozpočtových deficitů není možné donekonečna. Evropská centrální banka se nezdá příliš neochotná inflaci provádět, ač naoko (jako jakákoli jiná centrální banka) s ní bojuje. Tempo měnového růstu se od roku 1999 (vznik ECB) postupně zdvojnásobilo na dnešních zhruba 9 % ročně. Navzdory tomu Francie a Německo nějakou přemírou ochoty k poklesu zadlužování nejeví. Ba právě naopak. Zvyk je železná košile. Stručně shrnuto: Maastrichtská kritéria nejsou přirozenými ekonomickými mantinely, ale zoufalým pokusem zkrotit štědře rozhazující socialistické vlády.

Dnes již není na pořadu dne, zda euro přijmout nebo ne, ale kdy. Debata o tom, zda je euro „lepší“ měnou a zda členství v eurozóně znamená „lepší“ měnové prostředí jaksi neproběhla. Tak nějak automaticky došlo k tomu, že protože euro je měnou EU, tak k ní prostě přistoupíme a hotovo. Jenže pravda se nestává pravdou, když ji opakujeme vícekrát po sobě nebo když si to myslí třeba i 99 % lidí. Václav Klaus je ve své kritice eura brán za „exota“, za někoho, kdo kritizuje euro tak trochu z principu. Jenže Klaus ve své kritice není zdaleka sám. A i kdyby byl, tak co? Že je sám neznamená, že nemá pravdu. O euru se skepticky vyjadřuje už od počátku mj. i jeden z nejvlivnějších ekonomů historie, laureát Nobelovy ceny za ekonomii, Milton Friedman.

Euro neznamená lepší hospodářství

Euro samo o sobě není nijak lepší měnou než jakékoli jiné nekryté peníze. Neodstraní žádné měnové problémy, kterým členské země EU čelily se svými národními měnami. Eurozóna není bezpečnější měnovou oblastí, finanční krize nutně padají na jakoukoli měnovou oblast, ať je malá nebo velká. Euro nepřináší automatickou stabilitu a to právě proto, že se svou podstatou nijak od ostatních měn neliší. Tradiční argumenty jako usnadnění platebních transakcí pomalu mizí: v bezhotovostním styku není žádný problém eurem platit a v hotovostním pomalu odpadá s možnostmi, které nabízejí moderní platební karty. Zkrátka, transakční náklady se zcela minimalizují.

Euro nám definitivně rychlejší hospodářský růst nepřinese. To by totiž muselo obsahovat nějakou kouzelnou ingredienci, která by zajistila efektivnější alokaci zdrojů podle struktury poptávky, včetně například „lepšího“ fungování trhů. Nic takového euro neobsahuje, ba právě naopak. Svou měnovou politikou ECB demonstruje, že hospodářskému růstu překáží stejně úspěšně, jako rozhazovačné evropské státy.

Euro je jeden velký mýtus. Už od vzniku EMS (a umělé měnové jednotky ECU) politici sázeli na to, že když se bude stále dokola omílat a opakovat, že Evropa má svou měnovou jednotku, že to začnou lidé přijímat za své a bez problémů euro akceptují. To se také stalo. Bez veřejné debaty, bez znalosti ekonomických souvislostí.